

PREDMETI IZ OSTAVŠTINE MILKE TRNINE U GRADSKOM MUZEJU POŽEGE

Lidija Ivančević-Španiček
Gradski muzej Požega
Požega

Operna pjevačica Milka Trnina, iz uloge
"Tosca" 1920. godine
(fotografija u secesijskom okviru)

Medaleko od Trga sv. Trojstva u Požegi, donedavno je jedan "privatni muzej" oživljavao predmete izuzetne muzejske vrijednosti. U Kanižličjevoj ulici, u kući Dionizija Smojvira, umirovljena učiteljica, dugo su vremena samo pogledu osobnih prijatelja bili dostupni predmeti kojima bi se zadivio svaki veći stručnjak povijesti umjetnosti kome ne promakne ni najmanja sitnica vezana uz procjenu vrijednosti nekog umjetničkog predmeta. Tek kao posrednik, ali istodobno i "kustos" ovoga malog muzeja, zbirke, gospodin se Smojvir s velikom pažnjom koristio ovim umjetničkim predmetima. I ne poznavajući njihovu pravu umjetničku vrijednost, više im se divio sjećajući se svoje pokojne supruge koja ih je naslijedila, ali isto tako bio je njima zadivljen, jer su pripadali čuvenoj opernoj pjevačici Milki Trnini. Sa strahopoštovanjem znao bi govoriti: "Sve je to pripadalo teti Milki."

I zaista, Milka Trnina bila je po majci Požežanka i nećakinja književnika Janka Jurkovića, koji ju je sa svojom suprugom nakon sestrične smrti usvojio, tako da dijelom za svoj uspjeh može zahvaliti i svojim novim roditeljima.¹

Iako je Milka Trnina poznata kao izuzetna operna pjevačica², gajila je i izuzetnu ljubav prema likovnoj umjetnosti. Nagrada nakon prve godine bečkog studija bila je odlazak u Pariz i posjet Louvreu, koji je opisala i u dnevniku, vrlo detaljno, uspoređujući ga sa bečkim muzejima i galerijama. Turneje na koje je polazila bile su ponovno vezane uz umjetničke predmete. Tako joj u Münchenu sin bavarskoga kralja Maksimilijana II., Ludvig II., daruje nekoliko stolaca s grbom i kutnu garnituru, koja je tada kada je darovana morala izgledati vrlo raskošno, jer i sada čuva tragove te ljepote.³

Osoba koja joj je darovala najvrednije umjetničke predmete bio je William Bigllov-Strugis, koga je upoznala u New Yorku. Bio je to liječnik koji je napustio svoje zvanje i pošao u Japan, gdje je sedam godina studirao budizam. U isto vrijeme iz budističkih hramova prođvale su se umjetnine koje su kolekcionari kupovali po najnižim cijenama. Jedan od tih kolekcionara bio je i Bigllov. Osobno zainteresiran za glazbu, slikarstvo i skulpturu susreo se s osobom koja je jednako razmišljala i osjećala. U Japanu je skupio najljepše primjerkne japanske umjetnosti i umjetničkog obrta. Njegova zbirka koju je darovao Muzeju za umjetnost u New Yorku, najljepša je zbirka na svijetu.⁴ Iako je Milka Trnina sa svojih turneja ponijela mnoštvo vrijednih predmeta, izuzetno mjesto pripada onima koje joj je darovao W. Bigllov. Treba napomenuti da je 1913. godine, po dolasku u Zagreb iz Berchtesgadena, svoj namještaj smjestila u stan u Jurišćevoj ulici, a zatim 1929. godine u Demetrovu ulicu (Ženski list 1938:4,5,51).⁵ Njezina soba za rad bila je namještena jedinstvenim primjercima japanskog pokućstva muzealnog značaja (poklon W. Bigllowa). Dio namještaja 1941. godine pri preseljenju u Vramčevu ulicu darovala je zagrebačkome Etnografskom muzeju.

Nekoliko mjeseci nakon toga ponovno se odselila u Mletačku ulicu, gdje je u svibnju 1941. godine umrla.

Ono o čemu Mate Grković nije pisao u svojoj biografiji "Milka Trnina", 1966., nastavljeno je u Požegi u kući pokojne Ljubice Balog-Smojvir i umirovljena učiteljica Dionizija Smojvira. Naime, jedna šestina nasljedstva Milke Trnine pripala je supruzi Smojvir, a nakon njezine smrti njezinu suprugu. Kako su supruzi Smojvir bili učitelji u Kuzmici kraj Požege, imali su u svojoj obiteljskoj kući umjetnine i predmete iz dvorca Kušević u Kuzmici, te predmete vezane uz obitelj Balog.⁶

Izdvajajući predmete koje je Milka Trnina ostavila u naslijeđe, prema podacima koje je dao gospodin Dionizije Smojvir, te prema konkretnim predmetima koji su donedavno bili smješteni u njegovoj kući kao osobni namještaj, moramo istaknuti da je u kući stvoren potpuni ambijentalni ugodaj. U jednom trenutku kao da se Milka Trnina samo udaljila iz sobe i kao da će svakoga časa stići. Svaka slika, predmet, dio namještaja, popraćeni su riječima starog učitelja "kustosa" ovoga privatnog muzeja. Uglavnom su to podaci koji govore o podrijetlu predmeta, odnosno priče koje govore od kuda i od koga ih je M. Trnina dobila. O stvarnoj

vrijednosti nije nam mogao govoriti, ali sve ono što nam je rekao bio je put kojim smo mogli ići da saznamo nešto više o tim umjetninama. Najveći broj predmeta iz te ostavštine prispio je u Muzej Požeške kotline (danas Gradski muzej Požega) u travnju 1992. godine, kada je tadašnji vlasnik zbirke muzeju darovao ukupno 37 predmeta, od toga je 15 pripadalo opernoj pjevačici M. Trnini (katalog izložbe 1992).⁷ Predmeti pripadaju kraju 19. stoljeća i početku 20. stoljeća, kao i prijelazu 17./18. stoljeće. To su osobni predmeti kojima se M. Trnina koristila: posrebrni čajnik iz prve polovice 20. stoljeća, posrebrna posuda za led s kraja 19. stoljeća, posrebrni plamenik iz prve polovice 20. stoljeća, posuda za bombone od mjedi s početka 20. stoljeća, te staklena čaša s monogramom M T iz prve polovice 20. stoljeća. Od strogo osobnih, zapravo intimnih predmeta bili su to torbica za molitvenik od kože s početka 20. stoljeća, podsjetnica M. Trnine u kožnom omotu iz prve polovice 20. stoljeća s tekstom, tiskanim ukrasnim slovima Milka Trnina i rukopisom M. Trnine Demetrova Ul. 5/II Zagreb S.H.S., zatim veliki putni kovčeg s početka 20. stoljeća. Tu su tri fotografije, jedna ljetnikovca, vile u Njemačkoj, druga M. Trnina iz 30-ih godina u Zagrebu i jedna možda najljepša fotografija - portret M. Trnine iz 20-ih godina 20. stoljeća, uramljena u bakreni secесиjski okvir. Među predmetima darovanima muzeju jest i nekoliko predmeta koje je M. Trnina dobila na dar na svojim turnejama. To su četiri stolca na kojima su izvezeni grbovi, dar bavarskoga kralja Ludviga II., japanski zastor rađen u zlatovezu iz 19. stoljeća (dinastija Edo, kasno razdoblje), stolić inkrustiran sedefom u drvu, početak 20. stoljeća,⁸ te dvije grafike s renesansnim motivima u ramama iz 19. stoljeća.

Prvi predmet iz te ostavštine darovann muzeju bio je cvjetnjak s reljefno izrađenom glavom Zeusa na posudi za cvijeće i božicom Atenom u niši iznad cvjetnjaka.⁹ Godine 1985. Muzej je dobio, za sada najvredniji predmet te zbirke, kinesku svilu za čiju vrijednost se tada još nije znalo, ali se po njezinoj ljepoti dalo naslutiti da je riječ o vrlo vrijednoj umjetnini.¹⁰ Tek kada je u rujnu 1987. godine otvorena izložba "Drevna kineska kultura", predmet je odnesen na ekspertizu. Došlo se do iznenađujućih saznanja (Večernji list, 1987., 22).¹¹ Kineski stručnjaci utvrdili su da je riječ o vrlo vrijednoj tapiseriji s prijelaza 17./18. stoljeće koja je ukrašavala kao zastor unutrašnjost budističkoga hrama, a vezena je posebnom vrstom zlatoveza (Lidija Ivančević, 1989.).¹² Samo dio ove vrijedne zbirke nalazi se danas u Gradskome muzeju u Požegi. Nekoliko predmeta prodano je trgovcima umjetnina,¹³ dio je kod prijatelja bivšeg vlasnika u Požegi i Zagrebu, a nekoliko ih se još uvijek nalazi kod gospodina Smojvira. Ova je zbirka, dakako, izuzetna po jedinstvenosti svojih predmeta, ali istodobno i po tome što je upravo putem njih i ove izuzetne hrvatske pjevačice dio svjetskog duha donesen u mali muzej kao što je Gradski muzej Požega, a posjetiteljima se pruža jedinstvena prilika da vide izbliza prostorno i vremenski daleke kulture kao što su ove.

Kako je budući stalni postav Gradskog muzeja Požege u realizaciji, zacijelo će u njega biti uključena i ova zbirka, gdje će joj se dati važno mjesto, koje s pravom zaslužuje.

Bilješke:

1. Najopširnija biografija Milke Trnine zapravo je djelo Mate Grkovića "Milka Trnina", Zagreb, 1966. Detaljniji opis njezine veze s Požegom dan je od 26. do 43. stranice u navedenoj biografiji.
2. Veličanje i slava Milke Trnine izvrsno je dana u časopisu "Slavonac", prilog Milka Trnina "Hrvatski slavuj", br. 8, Slav. Požega, 18. veljača 1933.
3. U Gradskome muzeju Požega u fototeci povijesti umjetnosti pohranjene su fotografije svih predmeta iz ostavštine Milke Trnine. Predmeti su snimljeni u kući gospodina Dionizija Smojvira. Gospodin Smojvir kuću je prodao (danas je to vlasništvo obitelji Stipanović u

Detalj s trake od zastora (17. st.), iz ostavštine Milke Trnine

Kanižlevoje ulici, koju je vlasnik iznajmio Slatinskoj banci), a sam otišao u Dom umirovljenika, gdje i danas živi.

4. Vrlo se malo zna o Williamu Biglovu stoga jer je u svom darovanju uvijek želio ostai anonimn.

5. Neke od predmeta na fotografijama iz časopisa "Ženski list", 1938. Godina, str. 4 i 5, Gradskom muzeju u Požezi darovao je Dionizije Smojvir. To su cvjetnjak, slike na zidu, portret Janka Jurkovića, grafike pejzaž, svila koja prekriva klavir.

6. Obitelj Balog je obitelj u kojoj je rođena Ljubica Balog-Smojvir. Jedan od njezinih rodaka bio je pomorski admiral još prije I. svjetskog rata, te je donosio svojim rođacima na dar vrijedne umjetničke predmete iz raznih krajeva svijeta. Neki od njih i danas se čuvaju kod nekih požeških obitelji, koje su oni također dobili od obitelji Balog na dar.

7. Gradski muzej Požega 18. svibnja 1992. godine, u povodu Međunarodnog dana muzeja, priredio je izložbu Poklon Muzeju Požeške kotline. Na izložbi je izloženo mnoštvo predmeta koje su Požežani i ljudi požeškoga kraja, seljaci darovali muzeju. Međutim, najveća zbirka predmeta bila je zbirka koju je darovao gospodin Smojvir. Izložba je izuzetno dobro posjećena i prihvaćena u javnosti, a darovatelji su s velikim ushićenjem i divljenjem prepoznavali svoje predmete u novom ambijentu muzeja. To je kasnije potaknulo i druge građane da predmete donose muzeju, te su se zbirke muzeja znatno obogatile predmetima.

8. Zanimljiv je podatak vezan uz arapski stolac, drveni stolić inkrustiran ukrasom od sedefa. U biografiji Grkovića "Milka Trnina", u dnevniku ove umjetnice na 335. str., piše kako su joj prijatelji po jednome mladiću poslali dar da joj iskažu naklonost. Pri pregledu stolića pronađena je rukom, odnosno olovkom ispisana riječ Mladić. Usporedbom rukopisa Milke Trnine i ovog pronađenoga može se vidjeti da se radi o istoj osobi koja je to pisala. Dakle, M. T. vjerojatno je zabilježila da joj je poklon donio mladić koga su poslali njezini prijatelji.

9. Isto kao 5.

10. Ovu umjetninu spominje u VMK br. 1/2, Zagreb, 1986., str. 29. Ivan Srša: Iz kulturne baštine Požege i Požeške kotline.

11. Kineski stručnjaci koji su vidjeli kinesku svilu na ekspertizi bili su vrlo iznenađeni što se umjetnina nalazi u Gradskome muzeju u Požezi, a isto tako bili su iznenađeni vrijednošću umjetnine. Budući da je umjetnina jednim dijelom i oštećena, predložiti će se za restauraciju kako bi se mogla izložiti u stalnom postavu muzeja.

12. Ekspertiza kineskih stručnjaka ponovno nas je vratila Williamu Biglovu. Tekst o detaljnoj ekspertizi umjetnine objavila je Lidija Ivančević u "Glasniku slavonskih muzeja", 24. Siječnja 1989. Kako je taj broj trebao biti objavljen u Vukovaru, nije sigurno je li izašao iz tiska. Kopija teksta nalazi se u odjelu povijesti umjetnosti u Gradskome muzeju u Požezi.

13. Stolnu svjetiljku, gospodin Smojvir prodao je u Sombor trgovcu umjetnina, a kutnu garnituru Ludviga II. u Osijek također trgovcu umjetnina. Stolna svjetiljka je neobično lijepog izgleda. Ima oblik romantično izrađenog stabla. U podnožju su listovi koji okružuju deblo, odnosno nosač, koji opet nosi u krug rasporedene zvončice. Čaše zvončica su od stakla tipičnog za Studio Tiffany, SAD. Fotografija svjetiljke nalazi se isto tako u fototeci muzeja. Svjetiljka je bila izložena na izložbi "Požega oko 1900. godine", 15.-21. svibnja 1987., te je predstavljala najljepši primjerak secesijske umjetnosti.

Literatura:

Grković Mato: "Milka Trnina", Znanje, Zagreb, 1966.

Ivančević Lidija: "Kineske tapiserije u Muzeju požeške kotline" - "Iz ostavštine Milke Trnine", "Požeški list", 15. studenoga 1987.

Ivančević Lidija: "Glasnik slavonskih muzeja", 24. siječnja 1989.

Katalog izložbe: "Pokloni Muzeju Požeške kotline", MPK, 18. svibnja 1992.

Ivančević-Španiček Lidija: "Iz ostavštine Milke Trnine", "Požeški list", 13. rujna 1990., br. 33, str. 5.

Mikac Nevenka: "Ocjene i savjeti", kineski stručnjaci u Muzejskom prostoru ocjenjuju umjetničke predmete u vlasništvu naših građana, "Večernji list", 6. studenoga 1987., str. 22.

"Slavonac", prilog časopisa, Milka Trnina "Hrvatski slavuj", br. 8, Slav. Požega, 18. veljače 1933.

Srša Ivan: "Iz kulturne baštine Požege i Požeške kotline", VMKH br. 1/2, Zagreb, 1986., str. 29.

"Ženski list", časopis iz muzejske zbirke časopisa inv. br. 2517, "Milka Trnina u svojem domu", 1938. god., str. 4, 5, 21.

Summary:

Objects from the estate of Milka Trnina in the Town Museum in Požega

Lidija Ivančević-Španiček

The majority of the objects from the estate of the famous opera singer Milka Trnina, whose mother was from Požega, were given to the Museum of the Požega Valley (now the Town Museum in Požega) in 1992. Apart from personal possessions, the objects include objects that Milka Trnina received as presents on her tours. Four chairs with embroidered coats of arms, a gift from King Ludwig II of Bavaria, a Japanese gold-embroidered curtain from the 19th century (the Edo dynasty), a small table with mother of pearl incrustations, two framed prints with renaissance motifs from the 19th century.

The Museum also received a Chinese silk, which Chinese experts found to be a valuable tapestry from the end of the 17th and the beginning of the 18th century, which decorated the interior of a Buddhist temple, and is woven with a special type of gold embroidery.

Since the future permanent exhibition of the Town Museum in Požega is still being developed, it is almost certain that this collection will be incorporated into it.